

Folkeafstemninger

Spørgsmålsformulering: ”Mange flere politiske spørgsmål burde afgøres ved, at de blev sendt til folkeafstemning”

Generelt om debatten

Der er ikke i perioden en egentlig debat om antallet af folkeafstemninger, selv om emnet jævnligt bliver berørt. Et tilløb til grundlovsdebat i 1999 går forholdsvis hurtigt i sig selv igen.

Til gengæld er der i perioden ud over et folketingsvalg en afstemning om euroen samt to potentielle afstemninger, der ikke gennemføres – henholdsvis Nice-traktaten og ændringen af planloven, der tillader mere byggeri i landområder. Disse anledninger til at mene, at en afstemning ikke burde være afholdt eller netop burde have været det, kan skubbe til opinionen i relation til det generelle spørgsmål.

Der er i perioden 30 forsideartikler, der behandler spørgsmålet. Af disse er de 19 i Information, men medtager man lidt mindre fremtrædende placeringer, er artiklerne nogenlunde jævnt fordelt mellem aviserne.

Når spørgsmålet om folkeafstemninger debatteres, er de væsentligste argumenter for afstemningerne, at de er demokratiske beslutningsredskaber, og at de er med til at skabe øget viden og bevidsthed om de politiske spørgsmål i befolkningen. Modstanderne argumenterer bl.a. med, at afstemningerne skaber en polarisering i befolkningen og en kunstig adskillelse af folkeafstemningsemnet fra de øvrige politiske spørgsmål. Her tænkes konkret på EU-afstemningerne, som også kritiseres for at dreje sig om helt andre spørgsmål end dem, der jf. bestemmelserne i grundloven om afstemning ved suverænitetsafgivelse, er grundlaget for afstemningerne.

Gennemgang af debatten

Grundlovsdebat

I anledning af 150-året for grundloven er der i starten af 1999 en vis diskussion om, hvorvidt det er på tide med ændringer, herunder af bestemmelserne vedrørende folkeafstemninger. Debatten bliver aldrig særlig konkret og trækker kun en enkelt forside (leder i Information), men bl.a. SF og Niels Helveg Petersen ytrer ønske om flere folkeafstemninger. Dertil kommer en vis diskussion af grundlovens § 20 om suverænitetsafgivelse, der har været det formelle grundlag for en stribe EU-afstemninger. Grundlovsdebatten savner imidlertid fokus og prominens i medierne og kan derfor ikke forventes at påvirke opinionen nævneværdigt.

Forslag om indskrænkning af EU-afstemninger

I februar 2000 trækker det en Politiken-forside, da tidligere topembedsmand Niels Ersbøll og ambassadør Jens Christensen foreslår en indskrænket brug af folkeafstemninger i forbindelse med EU-spørgsmål. De peger på, at Grundlovens krav om folkeafstemninger er blevet overfortolket og argumenterer for, at i de tilfælde, hvor der er krav om en folkeafstemning, bør den begrænses til den konkrete suverænitetsafgivelse frem for at omfatte hele traktater. Embedsmændene får opbakning

fra S, V og K, mens SF og Junibevægelsen kritiserer forslaget, ligesom Ekstra Bladet angriber politikerne for ikke at respektere folket – et tema, der også går igen på debatsiderne i de forskellige aviser.

I juni 2000 er det formanden for Dansk Metal, Max Bæhring, der på Aktuelt's forside taler for færre folkeafstemninger. Afstemningerne er udtryk for politikernes ansvarsforflygtigelse, mener han. I august er det Svend Aukens tur. Hans argument på forsiden af Information er, at afstemningerne splitter befolkningen og låser debatten, og han ser hellere, at man udnytter de eksisterende rammer i EU-samarbejdet. På den følgende dags forside plæderer Anders Fogh Rasmussen til gengæld for flere afstemninger om de danske EU-forbehold i tilfælde af et ja til euroen.

Kritikken af afstemningerne dukker jævnligt op under valgkampen forud for euroafstemningen og også bagefter, hvor der fra radikal side endvidere kommer en alternativ løsning i relation til EU-spørgsmålet: Valg til EU-parlamentet skal berettige til opstilling til Folketinget (uden at samle underskrifter). Forslaget skal få modstanderbevegelserne til at tage et ansvar for gennemførelsen af den politik, de advokerer for i forbindelse med EU-afstemningerne.

Forslag om udvidelsesafstemning i Tyskland

I september 2000 kommer den tyske EU-kommissær, Günter Verheugen, for skade at foreslå en tysk folkeafstemning om østudvidelsen af EU. Baggrunden er et ønske om i højere grad at gøre EU til et folkeligt projekt. Forslaget skydes eftertrykkeligt ned under betydelig mediebevågenhed – i Danmark dog primært i Information, der har tre forsider med relation til emnet. Argumenterne er, at udvidelsen er for vigtig til at sætte på spil, og at spørgsmålet som sådan ikke egner sig til en folkeafstemning

SF og forsvarsforbeholdet

I oktober og november 2000 diskuteres en folkeafstemning om forsvarsforbeholdet. Baggrunden er, at forbeholdet forhindrer dansk deltagelse i humanitære aktioner under EU-ledelse. SF mener ikke, det er rigtigt, at forbeholdet er en hindring og anklager regeringen for af taktiske grunde at anlægge en rigid fortolkning af forbeholdet. Ikke desto mindre overvejer man en afstemning, der skal udskille de humanitære opgaver fra de øvrige. Muligheden kompliceres imidlertid af, at en sådan ændring (i modsætning til en ren ophævelse) vil kræve godkendelse fra de øvrige EU-lande. Emnet behandles bl.a. på to forsider i Aktuelt.

Nice-traktaten

Perioden fra oktober 2000 til februar 2001 er præget af diskussionen om, hvorvidt Nice-traktaten skal til folkeafstemning. I perioden op til traktaten foreligger i starten af december, er der skiftende meldinger om, hvorvidt den vil indeholde elementer af suverænitetsafgivelse efter grundlovens § 20. Regeringen vil kun udskrive en afstemning, hvis Justitsministeriet vurderer, at det er påkrævet i henhold til grundloven. SF kræver en vurdering fra uafhængige eksperter i universitetsmiljøet, og der spekuleres i, at en afvisning af at udskrive folkeafstemning kunne udløse en ny grundlovssag ved Højesteret.

Da traktaten foreligger, erklærer statsministeren, at der formentlig ikke bliver en folkeafstemning, mens Justitsministeriets tilsvarende konklusion foreligger i slutningen af februar. Det udløser en del debat og primært negative reaktioner, da SF i januar meddeler, at man kan støtte Nice-traktaten, men alligevel mener, at der bør udskrives en folkeafstemning. Aktuelt kan i december bringe en meningsmåling, der viser, at et klart flertal ikke ønsker at stemme om Nice-traktaten, hvilket tager luften noget ud af EU-skeptikernes folkekravsretorik i debatten om dette spørgsmål.

Diskussionen om en Nice-afstemning er mest prominent i Aktuelt (4 forsider) og – især – Information (8 forsider).

EU-konventet

Den tidligere franske præsident, Valéry Giscard d'Estaing, er udnævnt til formand for EU-konventet, der skal arbejde på en ny EU-traktat. Giscard d'Estaing foreslår på konventets første møde i februar 2002, at en kommende traktat, der fastlægger magtdelingen mellem medlemslandene og EU, lægges ud til folkeafstemning i medlemslandene. Forslaget støttes varmt af Junibevægelsen og optræder på forsiden af Politiken.

Planlov

I maj 2002 går regeringen i Folketinget med et lovforslag, der skal åbne for mere byggeri i landområderne. Forslaget er sikret flertal med stemmer fra Dansk Folkeparti og Kristeligt Folkeparti. Med argumentet om, at en sådan beslutning ikke kan gøres om, undersøger SF muligheden for at fremtvinge en folkeafstemning ved at samle en tredjedel af Folketingets medlemmer bag kravet. Socialdemokratiet vælger dog af principielle grunde at afstå fra at støtte kravet, og lovændringen gennemføres. 1 forsideder i Information.

Konklusion

Mediestrømmen i perioden udviser ikke udprægede tendenser i retning af en positiv eller negativ vurdering af folkeafstemninger. De forskellige diskussioner er gennemgående af begrænset omfang. Kritikken af folkeafstemningsinstitutionen i forbindelse med valgkampen op til euroafstemningen i september 2000 kan dog i kraft af denne konkrete forankring tænkes at påvirke opinionen i retning af et nej til undersøgelsesspørgsmålet. Der er i givet fald dog næppe tale om egentlige holdningsændringer, men ”mood changes.”

Diskussionen om en Nice-afstemning i vinteren 2001-2 har også en vis prominens i medierne. At der ikke udskrives en afstemning kunne tale for en bevægelse i retning af krav om flere afstemninger, men styrken i medierne af selve kravet om en afstemning er forholdsvis begrænset.